

Deltacongres 2016, zorgen over het fundament van het waterbeleid.

Aan de Deltacommissaris de heer W. Kuijken en t.a.v. mevr. A. Nijhof.

Geachte heer Kuijken,

Het congres stond in het teken van een goede samenwerking van belangengroepen om tot een uitgebalanceerde planvorming en realisatie te komen. Daarnaast onderstreepte u het belang van burgerparticipatie. Naast de plenaire bijeenkomst heb ik de sessies zoetwaterbeheer (en verzilting) en waterveiligheid bijgewoond.

De plenaire zitting was voor een nuchtere Nederlander, zoals ik, een super presentatie. Een sprookje te mooi om waar te zijn. Natuurlijk, er gebeuren heel veel goede dingen, maar er zijn ook fundamenteel onjuiste keuzes. Tenminste als de inrichting van de waterstaat op basis van de alles bepalende natuurkrachten van het water voorop staat om het water waar mogelijk te geleiden zodat wij mensen zo lang mogelijk in deze delta kunnen overleven. Wij leven op het land en van zoet water. De belangen van machtige groepen en hun samenwerking horen pas daarna te komen.

Ik ben blij met uw oproep tot burgerparticipatie, want de ervaring leert dat het aankaarten van wetenschappelijk onjuiste stellingen en beweringen van deltaprojecten in Zienswijzen bij de ter visie legging van plannen, vaak als ongewenst worden weggeschreven of waar niet op ingegaan wordt. Met name ook daar waar de figuur van een Rijksinpassingsplan van toepassing is en onafhankelijk deskundigen geen toegang hebben tot de Raad van State om misleidende stellingen te duiden. Graag wil ik enige m.i. fundamentele aspecten bij u aankaarten. Bovendien heb ik begrepen, dat het Deltaprogramma zodanig is opgezet, dat het gedurende het proces bijgesteld kan worden aan de hand van voortschrijdend inzicht.

Waar ik in dezen vanuit mijn kennisachtergrond uw aandacht voor vraag is 1. het project Waterdunen (natuurherstel Westerschelde), genoemd door u en door mevr. Nijhof in haar sessie als toonbeeld van een project in het Deltaprogramma; 2. het primaat van de ruimtelijke ordening in het waterbeleid; 3. het bestrijden van verzilting in midden west Nederland beneden de zeespiegel vs. stimulering van (onnatuurlijke) verzilting van de zuidwestelijke Delta. Stuk voor stuk onderwerpen die m.i. fundamenteel onjuist benaderd worden.

1. **Waterdunen**, een van de vier projecten (met het Zwin, Perkpolder, Hedwige/Prosperpolder), die ten onrechte aan de bevolking voorgesteld zijn als natuurherstel Westerschelde. Het project draagt daar, wetenschappelijk gezien, niet aan bij. In wezen is het een destructief project. Een zoete polder, door de natuur op NAP+1,5m gebracht, is afgegraven tot een badkuipzee met geulen tot 7 m diep, die via een nog niet stabiel sluizencomplex van gedempt getij met nagenoeg zeewater wordt voorzien. Dit zoute zeewater zal het zoetere grondwater volledig gaan verdringen. Het plan loopt financieel uit de hand en technisch niet zoals verwacht. Het plan wordt door de partners bijgesteld. Zo mag het Zeeuwse Landschap daar nu een Kustlaboratorium als bedrijf vestigen en 30 ha aan zilte teelten gaan verbouwen: natuurherstel Westerschelde! De bevolking weet zich volledig overruled door de natuurorganisaties en de provincie en moest het veld ruimen. Dit is een toonbeeld van zelf ondermijnend gedrag en eigenlijk om zich over te schamen. Dat geldt ook voor plan

Perkpolder en het voorgenomen Hedwige/Prosperpolderplan. (*De nieuwe zee in plan Perkpolder is gespeend van waterbouwkundige en historische kennis. Wil ik graag, zo gewenst, toelichten*) Deze beide plannen zullen een beperkt negatieve invloed hebben op de natuur in de Westerschelde, omdat het slib van het ondiepe voorland de gegraven sluffers weer doet opvullen. Het betekent verlies aan ondiepe estuariene natuur in de Westerschelde. De idee dat deze landprojecten bijdragen aan natuurherstel van de Westerschelde is een voorbeeld van tunnelvisie. De fysische omstandigheden zijn compleet anders dan in de Westerschelde. Die omstandigheden bepalen de ontwikkelingen in de biologie.¹ Er zijn mogelijkheden om de Westerschelde fysisch weer in een zo natuurlijk mogelijke staat van ontwikkeling terug te brengen. Daarnaast is daar, veel meer dan de afgesproken 600 ha., natuurcompensatie in lijn met de verschoven natuur te realiseren (*het schorrenplan van het Waterschap, het plan voor onderzuiging van het Land van Saeftinge van de Stichting De Levende Delta en zandmotors op platen van ondergetekende ingediend bij de commissie Nijpels, maar Nijpels voldeed niet aan de opdracht van de minister*). Aan beide elementen wordt niets gedaan. Die natuur gaat dus langzaam verder achteruit. Daar helpt geen habitattenplan aan. Dat is slechts kostbare cosmetica in een verder verzakkende Westerschelde (*verlies van zand en slib aan de Zeeschelde als gevolg van de scheepvaartgeul*). De natuurorganisaties wekken de schijn tegen echte oplossingen in de Westerschelde te zijn, omdat deze hun geen nieuwe eigen ontplooiingskansen bieden en geen uitbreiding van werkgelegenheid voor biologen en landschapsarchitecten. Maar natuurherstel moet toch echt in de Westerschelde zelf gerealiseerd worden. Nog steeds houdt de overheid vast aan het misleidende beeld, verwoord in het Rijksinpassingsplan, dat het zo waardevolle meergeulensysteem van de Westerschelde verdwijnt en deze verwordt tot een kanaal met steile wanden en dat het plan Hedwigepolder moet bijdragen aan de instandhouding van het meergeulensysteem. Het is al jaren bekend dat dit klinkklare wetenschappelijke onzin is. Juist de geometrische dijkenligging zorgt voor het in stand houden van het geulensysteem. De overheid dient in dat verband juist uiterst zuinig te zijn op die dijkenligging. Er zijn wel andere aspecten die zorgen voor een vervorming van het meergeulensysteem. Ook de bewering dat ontpoldering van de Hedwige/Prosperpolder een wezenlijke bijdrage zou leveren aan de aftopping van hoogwaters is onzin (*slechts 3 cm t.o.v. van bijna 6 m tijverschil bij springvloed en meters stormvloedeffect*). Aangezien de Westerschelde een zeearm is, waar de zee de waterbeweging bepaalt (de Scheldeafvoer speelt nagenoeg geen rol), is **ontpoldering extra ruimte voor de zee**, terwijl deze in de diepte al veel te ruim is gemaakt. Blijft de werkelijkheid genegeerd worden, dan komt de noodzaak van een (stormvloed)kering in de monding van de Westerschelde steeds sneller dichterbij. Verdere verdiepingsrondes zijn uit den boze. Er is een praktisch einde. Immers Antwerpen ligt nu eenmaal fysisch verkeerd voor het ontvangen van zeer diepstekende schepen. Anderzijds zijn er mogelijkheden om die schepen in de monding af te handelen. Er

¹ Zie hier de clash in denkrichtingen: enerzijds het denken vanuit een beperkt realistisch biologisch verwachtingspatroon met daarbij gewenste oppervlakten aan habitatten zonder rekening te houden met de zovele dynamische factoren in de Westerschelde door de natuurkrachten, waarop de biotische natuur toch anders reageert dan de mens bedenkt (top-down) en anderzijds het denken vanuit het geleiden van de abiotische natuur en de biotische natuur zelf laten omgaan met die omstandigheden (bottom-up).

blijkt geen respect voor het land, dat door de natuur gevormd is. (*Er is een focus op zeeewater, land blijkt ondergeschikt.*) Het vermelde beeld van Waterdunen en in het verlengde daarvan de andere zeeprojecten Perkpolder en Hedwigepolder zijn des te schrijnender en misleidender, omdat het daar gaat om hooggelegen polders in Zeeuws-Vlaanderen, terwijl de beneden de zeespiegel gelegen polders aan de Zuid-Bevelandse oever kennelijk niet in het misleidende beeld van natuurherstel Westerschelde passen. Er zou juist aandacht moeten zijn voor die laag gelegen polders, maar dan in tegengestelde zin: natuurherstel van het land. Met behoud van de infrastructuur (dijkenligging) zou men deze polders tijdelijk aan de landbouw moeten onttrekken en laten opslibben, dan wel ophogen met kwalitatief goed slib uit de Zeeschelde (komt uit Westerschelde). Dat komt de veiligheid en de (zoet water) waterhuishouding van het land ten goede. De scope van het Deltaprogramma dient hier duidelijk verbreed te worden. Met het huidige beleid weten de burgers van Zeeuws-Vlaanderen zich aan alle kanten gefleest.

2. **Primaat ruimtelijke ordening.** Mij zijn de volgende wezenlijke veranderingen in water beleidsvorming en het uitvoeringsbeleid opgevallen. Allereerst het “maatschappelijke” deltaplan van Veerman, waarin de rol van belangengroepen zeer belangrijk werd. Het Delftse accent verschoof naar een Wagenings accent. Voorts vond men Rijkswaterstaat, de dienst met de integrale kennis op het gebied van onze Nederlandse waterstaat (veiligheid en waterhuishouding), wel erg star geworden. De adviesbureaus lobbyden met succes voor de waterbouw aan de markt. Een braindrain volgde en versnipperde in de bureaus. Deze bureaus hebben heel andere belangen, dan het algemene belang dat RWS dient. Voor de functies in het uitvoeringsbeleid kwam vervolgens een overmatige instroom aan planologen, biologen, juristen en economen, die de watervakkennis ontberen. Het stellen van de juiste vragen aan de markt is daarmee allesbehalve optimaal. Voorts werd door de instelling van een D.G. Water vanuit de ruimtelijke ordening het waterbeleid van RWS overgenomen met dezelfde discipline verschuiving. Het lijkt dat de waterbouwkundige/waterloopkundige discipline naar de zijlijn geschoven is. Daarmee staat niet meer de allesbepalende dominantie en natuurlijke macht van het water in ons land centraal met de daarbij behorende kennis, maar de macht van de belangrijkste Nederlandse belangengroepen, die de ruimtelijke inrichting van ons land ook op watergebied zijn gaan bepalen. Daarmee wordt het fundament van de waterstaat als geheel geweld aangedaan en aangetast.
3. **Uitersten in verziltingsbeleid: Midden-west Nederland vs. Zeeland.** Vooraf: zout water tot 19.000 mg Cl⁻/l (Noordzee) is een wijs begrip in tegenstelling tot zoet water van 0 tot ca. 500 mg Cl⁻/l. Men kan niet zo maar over een keuze voor zoet of zout water spreken. Het is van belang de zwaarte van verzilting te duiden om het belang van de gevolgen voor oppervlaktewater en grondwater te kunnen onderkennen. De strategie loopt grotendeels parallel aan die van de veiligheid. Bij veiligheid kustlijnverkorting, bij de waterhuishouding het zoete water zo dicht mogelijk naar de kustlijn brengen om oppervlaktewater en grondwater zolang mogelijk tegen de verziltingsdruk te verdedigen, zo zoet of laag-zout mogelijk. Dit fundamentele beginsel blijkt verlaten.

Voor zover ik de uitspraken van de minister en van u goed heb beluisterd wordt het voldoen aan de zoetwater vraag van het beneden de zeespiegel gelegen **midden-west Nederland** verzekerd. Daarna komt de rest van de Nederland. Voor de rest geldt bedrijfsrisico (bollen telers), maar merkwaardig genoeg niet in dit gebied beneden de

zeespiegel. We nemen allerlei ingenieuze maatregelen in het gebied, maar we zetten niet de tering naar de nering. Integendeel er worden nog steeds nieuwbouwwijken gemaakt in steeds diepere polders en bedrijfsvestigingen. Aanleg van wegen en kunstwerken (zoals A4, aquaduct). Het leidt allemaal tot extra bemaling. De vraag naar zoetwater blijft daardoor almaar stijgen met garantie op levering. Erg klimaatbestendig is dit niet en de rest van Nederland moet voor dit onmogelijke onnatuurlijke beleid blijven inleveren. In dit gebied is men verslaafd aan zoet water en u remt dat niet. Het is de hoogste tijd dat u een limiet stelt aan de te leveren hoeveelheid zoet water en aan het stap voor stap verminderen van die limiet. Het Groene Hart, als deel van een voormalige binnenzee, mag langzaam aan best natuurlijkerwijs verzilten. Scheelt een slok op een borrel. Het paal en perk stellen is hoogst noodzakelijk. Voorts kreeg u in de vorm van het plan Spaargaren al een mogelijkheid voor een time-out. Helaas heeft u die kans niet genomen. **Conclusie: er dient wezenlijk anders met midden-west Nederland omgegaan te worden. Eerst het fundament dan de belangenafwegingen.**

De zuidwestelijke delta heeft zeer te lijden onder het beleid van **moedwillige onnatuurlijke en onnodige verzilting**. Een verzilting, die historisch nooit is voorgekomen. Het gaat wederom om het wensdenken van een groep biologen, die heeft gezocht naar draagvlak bij zeer beperkte andere belangen. Zonder te beseffen, dat men met zelf ondermijnend gedrag bezig is. Wat is de situatie. Vóór de deltawerken kwam een grote hoeveelheid water van de grote rivieren via de Zeeuwse wateren tot afvoer. Heel veel meer dan de 30 m³/sec, die het zoet houden van het Volkerak-Zoommeer nu vergt. De strategie (vooruit verdedigen) van het Deltaplan had zowel een veiligheidscomponent als een waterhuishoudkundige component. De Zeeuwse wateren (de Westerschelde uitgezonderd) zouden zoet worden, wat van grote betekenis zou zijn voor de eilanden. Door beleidswijzigingen ten faveure van de biologie in zout water met een diversiteit aan zoutgehalten, werd het wezen van het Deltaplan geweld aangedaan. Nu eenzijdig in omgekeerde volgorde. De **Oosterschelde** bleef open, maar ontbeert nu de zoetwater voeding, en werd zo maximaal zout gemaakt. Zouter dan het ooit geweest is met een minder gevarieerde biologie. Tevens werd besloten om het **Grevelingenmeer** voorlopig zout te houden. Ondanks de behoefte aan een grote zoetwater buffer in de zuid-westelijke Delta. *(Alleen afhankelijk zijn van het IJsselmeer houdt een uitzonderlijk risico in.)* Ook dit meer is zouter dan ooit. In de zeventiger jaren was het natuurlijke fenomeen van stratificatie in diepere delen van meren met een zuurstofloze onderlaag al bekend. Elders in Nederland kwam dat ook voor. *(Men leefde er mee en zwemmers werden gewaarschuwd voor gevaarlijk zwemwater, omdat men bij bepaalde wind plotseling in koud water terecht kon komen zoals in de Sloterplas.)* Dit natuurlijke fenomeen van een anaerobe biotoop in het diepe deel van het Grevelingenmeer heeft net zo veel recht om te bestaan als welke andere biotoop ook, vond men. In deze samenleving, die zich focust op de maakbaarheid naar selectieve eigen belangen, wordt dit als een waterkwaliteitsprobleem opgevoerd om buitensporig kostbare tegendraadse plannen met algemene middelen te kunnen uitvoeren, omdat men het geen aaibare biotoop vindt. Waarvoor doen we het eigenlijk? Weer een beetje getij op het Grevelingenmeer en nog een beetje zouter, gespeend van voeding door rivierwater. In het noordelijk deel zal de stratificatie wat dieper komen te liggen (wordt niet opgeheven); in het zuidelijke deel nauwelijks. Een zoetwater meer (buffer) wordt onmogelijk gemaakt. Voor wie doen we dit?

Een groep biologen bepleit dit voor zichzelf, als interessante ontwikkeling; diepduikers (een kleine groep), die weinig met anaerobe natuur op hebben; mosselkwekers, die hun percelen willen uitbreiden; gemeenten, met recreatiehavens, die een hogere klasse aan jachten hopen te ontvangen; de strandrecreatie, die hoopt op minder algenbloei op bepaalde plaatsen en in een bepaalde periode; de mogelijkheid van een kleine getijcentrale, waar geen kosten aan toegerekend worden (politiek mode project). Wegen de beperkte belangen, die met deze uiterst kostbare tegendraadse (aan het fundament van het waterbeheer) werken gediend zijn, op tegen het algemene lange termijn belang van de beschikbaarheid van zoet water (c.q. zo zoet mogelijk) in bodem en oppervlaktewater?

De voorgenomen uiterst sterke verzilting (tussen 10.0000 en 16.000 mg Cl⁻/l) van het **Volkerak-Zoommeer** is waanzin. De besparing van die hoeveelheid zoetwater speelt geen enkele wezenlijke rol voor midden-west Nederland. Bovendien moet langs andere weg weer extra zoet water worden aangevoerd om de verzilting van de Brabantse rivieren te voorkomen. Onder de Brabantse wal was het voor de Deltawerken beperkt brak. Sinds 30 jaar kent het zoete meer nu een interessante zoet water biotoop met een hoge mate van stabiliteit. De jaarlijks tijdelijk optredende blauw alg blijkt een beperkt probleem te zijn geworden, waarin de biologie zelf een rol speelt. Als men daar al wat aan wil doen, moeten dat maatregelen zijn op een veel onbeduidender schaal en lokaal, dan het schieten met olifant op een mug. Nu gaat u met uw voorgenomen plan, naast Schouwen-Duiveland ook het eiland Tholen volledig in de pekel leggen. Het grondwater zal veel sterker verzilt raken en de eilanden zijn volledig afhankelijk van een kunstmatig infuus van zoet water via pijpleidingen, dat een nieuwe aanslag pleegt op onze energiebehoefte. Welke garantie? Duurzaam? Er wordt in de periode van overgang een ecologische ramp veroorzaakt, waarna weer vele jaren van opbouw moet plaats vinden. Is dit dan geen probleem, evenals het kunnen optreden van giftige algenbloei in zout water? Ook het grondwater aan de Brabantse zijde zal onnodig verzilt en de buffering aan zoet grondwater onnodig aantasten.

Voorts blijven de eenzijdige plannen van de natuurorganisaties komen om van land water cultuurnatuur te maken met beperkte beleving op afstand. Al deze plannen veroorzaken extra verzilting en vermindering van weerstand tegen verzilting naar de omgeving. Men dient juist te zorgen voor ophoging van de laaggelegen gronden, waar dat mogelijk is, voor de veiligheid en het waterbeheer. Lange termijn beleid. De adaptieve processen, die in Zeeland geleid hebben, tot een beleid van moedwillige, onnatuurlijke en onnodige verzilting, hebben gefaald in visie op en handelen naar de toekomst. Het gebrek aan kennis en inzicht in de waterprocessen leidt hier tot zelf ondermijnend gedrag. Het begrip duurzaam is door de mens uitgevonden. Dit is een soort duurzaamheid zonder de mens.

Gaarne ben ik bereid tot nadere toelichting en gesprek.

Hoogachtend,

Ir. W.B.P.M. Lases, Hanzehof 19, 4002 HC Tiel.

Tiel, 6 december 2016.